

Алла СЛОБОДЗЯН,

старший науковий співробітник
відділу досліджень проблем
кримінального провадження
Науково-дослідного інституту
Національної академії прокуратури України,
юрист 3 класу

УДК 343.13

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ

Після прийняття КПК України у 2012 році розширилося коло слідчих (розшукових) дій, відповідно з'явилися такі, які за своїм характером суттєво відрізняються від інших, що обумовлюється негласністю їх проведення.

Введення зазначених негласних слідчих (розшукових) дій до системи кримінального процесу здійснюється вперше. Раніше провадження досудового розслідування злочинів відбувалося у таких організаційно-правових формах, в яких вказані дії мали статус оперативно-розшукових заходів та могли проводитись лише уповноваженими на те оперативними підрозділами. Як і в оперативно-розшуковій діяльності, проведення негласних слідчих (розшукових) дій допускається у виняткових випадках та за умови, що в інший спосіб отримати інформацію неможливо. Законодавством встановлено граничні строки, порядок їх проведення та документування отриманих результатів. Відомості, здобуті внаслідок провадження негласних слідчих (розшукових) дій, підлягають фіксації та використовуються під час доказування у кримінальних справах нарівні з доказами, отриманими гласним шляхом [1, 17].

Питанням правового регулювання діяльності суб'єктів негласних слідчих (розшукових) дій, спрямованого на гарантування прав особи під час здійснення відповідних заходів, приділяли увагу такі фахівці як: В.О. Глушков, В.В. Городовенко, С.О. Гринен-

ко, І.В. Сервецький, Є.Д. Скулиш, С.Б. Фомін, О.М. Юрченко та ін.

Негласність означає неочевидність, прихованість слідчих (розшукових) дій від осіб, які в них не беруть участі, зокрема, від співробітників слідчих та оперативних підрозділів, але насамперед від об'єктів, щодо яких вони проводяться. Така форма проведення слідчих (розшукових) дій дає змогу попередити можливу протидію розслідуванню злочину, гарантувати безпеку учасників кримінального провадження, зібрати відомості про злочин та особу, яка його вчинила [2, 554].

Таким чином, негласні слідчі (розшукові) дії – це різновид слідчих (розшукових) дій, відомості про факт та методи проведення яких не підлягають розголошенню, за винятком випадків, передбачених КПК України. С.Б. Фомін та С.О. Гриненко зазначали, що термін «методи проведення негласних слідчих (розшукових) дій», який використовується у наведеному понятті, означає сукупність організаційних, практичних прийомів, у тому числі з застосуванням технічних засобів, які дають змогу у порядку, передбаченому кримінальним процесуальним законодавством України, отримати інформацію про злочин або особу, що його вчинила, без її відома [3, 420].

Негласність проведення слідчих (розшукових) дій виражається в нерозголошенні інформації особам, злочинна діяльність яких

документується, та іншим сторонам, що не беруть безпосередньої участі у провадженні, за винятком випадків, передбачених КПК України. Отже, негласність є чинником, який істотно впливає на визначення видів негласних слідчих (розшукових) дій, отримання відповідних дозволів та встановлення порядку їх проведення, визначення основних виконавців і кола учасників, обрання способу фіксування ходу й результатів проведення.

Основою негласних слідчих (розшукових) дій в Україні є сукупність правових норм, які регламентують окремий різновид правоохоронної діяльності, у тому числі – наявність специфічних правових та соціальних відносин, що виникають між її суб'єктами, іншими учасниками й об'єктами слідчих (розшукових) дій, а також між суб'єктами та іншими фізичними і юридичними особами, залученими в процес цієї діяльності з метою забезпечення безпеки людини й суспільства шляхом здійснення відповідних слідчих заходів.

Згідно з ч. 1 ст. 246 КПК України негласні слідчі (розшукові) дії не відокремлюються від інших слідчих (розшукових) дій, а є їхнім різновидом та регулюються у загальному порядку, передбаченому КПК України, законними та підзаконними актами. Але специфіка їх проведення потребує спеціального врегулювання шляхом розробки та прийняття (або використання вже існуючих) відповідних внутрішніх відомчих та міжвідомчих нормативних актів [4, 509].

Суб'єктів негласних слідчих (розшукових) дій і порядок їх діяльності визначено у законодавчих та підзаконних нормативних актах, що регламентують відносини, які виникають у колі відповідних дій. Під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій правовими актами регламентуються відносини між державою (її представниками – правоохоронними органами) і особами з метою захисту держави та суспільства від тяжких або особливо тяжких злочинів.

Нормативно-правовими актами, що визначають суб'єктів, уповноважених на проведення негласних слідчих (розшукових) дій, та порядок їх діяльності, є: Конституція

України, закони України, підзаконні акти, відомчі та міжвідомчі нормативно-правові акти, судові документи (висновки), міжнародні договори України.

У Конституції України закріплено повноваження органів державної влади щодо прийняття законодавчих актів, які регламентують питання загальної структури відповідних органів, основних їх взаємовідносин, порядок їх утворення та поставлені завдання у протидії злочинності, які вони мають виконувати. Також регламентуються базові норми кримінального і кримінально-процесуального права, що містять вихідні положення загальних засад проведення негласних слідчих (розшукових) дій у кримінальному провадженні.

Положеннями Кримінального процесуального кодексу України визначено підстави проведення, вимоги до постанови слідчого, прокурора, строки проведення, фіксацію перебігу і результатів та інші засади проведення негласних слідчих (розшукових) дій у кримінальному провадженні.

Відповідно до Кримінального процесуального кодексу України розширено слідчі дії із застосуванням оперативно-розшукової діяльності, яка здійснюється уповноваженими оперативними підрозділами відповідно до ст. 41 КПК України та п. 1.7. Розділу I Інструкції про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні [5] (Інструкція): слідчі органів прокуратури (на час дії п. 1 Розділу XI «Перехідні положення» КПК України), органів внутрішніх справ, органів безпеки, органу, що здійснює контроль за додержанням податкового законодавства, органу державного бюро розслідувань (з дня початку його діяльності), а також уповноважені оперативні підрозділи органів внутрішніх справ, органів безпеки, органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства, органів і установ виконання покарань та слідчих ізоляторів Державної пенітенціарної служби України, органів Державної прикордонної служби України, органів Державної митної служби України, які проводять негласні слідчі (розшукові) дії за письмовим

дорученням слідчого, прокурора, який здійснює нагляд за додержанням законів слідчими під час проведення досудового розслідування у формі процесуального керівництва.

Відповідно до Інструкції уповноважений оперативний підрозділ – це оперативний підрозділ, який входить до складу державного органу, визначеного у ст. 246 КПК України, залучений за рішенням керівництва органу до здійснення або участі у проведенні негласної слідчої (розшукової) дії.

Уповноважена особа – співробітник (працівник) уповноваженого оперативного підрозділу, залучений за рішенням керівника до проведення або участі у проведенні негласної слідчої (розшукової) дії, інші особи, залучені за рішенням слідчого, прокурора, оперативного підрозділу.

Отже, суб'єктами проведення негласних слідчих (розшукових) дій є: слідчий суддя (за винятком передбачених законом випадків (статті 271–272 КПК України), слідчий, що веде досудове розслідування, прокурор, який здійснює процесуальне керівництво досудовим розслідуванням, керівник органу досудового розслідування, оперативний підрозділ, що виконує доручення слідчого щодо проведення відповідних дій [6, 630].

Визначимо зміст цієї процесуальної функції, яку уповноважений виконувати суб'єкт під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій, а саме:

слідчий суддя – голова чи за його призначенням інший суддя Апеляційного суду Автономної Республіки Крим, апеляційного суду області, міст Києва та Севастополя, який уповноважений: розглядати клопотання про надання дозволу на проведення негласної слідчої (розшукової) дії (ст. 247, ч. 1 ст. 248 КПК України); за наявності достатніх підстав постановити ухвалу про дозвіл на проведення негласної слідчої (розшукової) дії (ч. 3 ст. 248 КПК України); постановити ухвалу про відмову в наданні дозволу на проведення негласної слідчої (розшукової) дії (ч. 5 ст. 248, ч. 3 ст. 250 КПК України); за клопотанням прокурора, слідчого постановити ухвалу про дозвіл на втручання у приватне спілкування (ст. 258 КПК України);

слідчий – службова особа слідчого підрозділу органу досудового розслідування, яка

уповноважена: приймати рішення про проведення негласної слідчої (розшукової) дії (ч. 3 ст. 246 КПК України); проводити негласні слідчі (розшукові) дії (п. 2 ч. 2 ст. 40 КПК України); доручати проведення негласних слідчих (розшукових) дій відповідним оперативним підрозділам (п. 3 ч. 2 ст. 40 КПК України); звертатися за погодженням із прокурором до слідчого судді з клопотаннями про проведення негласних слідчих (розшукових) дій (п. 5 ч. 2 ст. 40 КПК України); оскаржувати рішення, дії чи бездіяльність прокурора (ст. 311 КПК України); у випадку відмови прокурора у погодженні клопотання слідчого до слідчого судді про проведення негласних слідчих (розшукових) дій слідчий має право звернутися до керівника органу досудового розслідування, який після вивчення клопотання за необхідності ініціює розгляд питань, порушених у ньому, перед прокурором вищого рівня, який погоджує або відмовляє в погодженні відповідного клопотання (ч. 3 ст. 40 КПК України);

прокурор – учасник кримінального провадження (особи, перераховані у п. 15 ч. 1 ст. 3 КПК України, керівники органу прокуратури – п. 9 ч. 1 ст. 3 КПК України), який уповноважений: приймати рішення про проведення негласних слідчих (розшукових) дій (ч. 3 ст. 246 КПК України); погоджувати або відмовляти у погодженні клопотань слідчого до слідчого судді про проведення негласних слідчих (розшукових) дій чи самостійно подавати слідчому судді такі клопотання (п. 10 ч. 2 ст. 36 КПК України); доручати слідчому органу досудового розслідування проведення у встановлений прокурором строк негласних слідчих (розшукових) дій та давати вказівки щодо їх проведення (п. 4 ч. 2 ст. 36 КПК України); доручати проведення негласних слідчих (розшукових) дій відповідним оперативним підрозділам (п. 5 ч. 2 ст. 36 КПК України); використовувати результати негласних слідчих (розшукових) дій у кримінальному провадженні (ч. 4 ст. 252 КПК України); під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій приймати рішення про використання заздалегідь ідентифікованих (помічених) або несправжніх (імітаційних) засобів (ч. 1 ст. 273 КПК України); заборонити проведення або припинити подальше

проведення негласних слідчих (розшукових) дій, оформивши своє рішення вмотивованою постановою (ч. 3 ст. 246, ч. 5 ст. 249 КПК України); приймати рішення про проведення такої негласної слідчої (розшукової) дії, як контроль за вчиненням злочину (ст. 271 КПК України); здійснювати нагляд за додержанням законів органами, які проводять оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство (ч. 3 ст. 121 Конституції України, ч. 1 п. 3 ст. 5 Закону України «Про прокуратуру»). Необхідно зазначити, що відповідно до наказу Генерального прокурора України від 19 грудня 2012 року № 4 гн «Про організацію діяльності прокурорів у кримінальному провадженні» керівники органів прокуратури зобов'язані виїжджати на місце події за фактами кримінальних правопорушень, передбачених пунктом 2.7 цього наказу, забезпечивши якісне проведення огляду, організацію невідкладних першочергових слідчих (розшукових) і негласних слідчих (розшукових) дій [7];

керівник органу досудового розслідування – службова особа, наділена організаційно-розпорядчими повноваженнями для організації роботи очолюваного ним слідчого підрозділу з всебічного, повного і об'єктивного досудового розслідування кожного кримінального правопорушення, підслідного цьому органу розслідування [2, 128] (начальник Головного слідчого управління, слідчого управління, відділу, відділення органу внутрішніх справ, органу безпеки, органу, що здійснює контроль за додержанням податкового законодавства, органу державного бюро розслідувань та його заступники (п. 8 ч. 1 ст. 3 КПК України), уповноважений: під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій приймати рішення про використання заздалегідь ідентифікованих (помічених) або несправжніх (імітаційних) засобів (ч. 1 ст. 273 КПК України); ініціювати перед прокурором вищого рівня розгляд незгоди підпорядкованого слідчого із відмовою наглядаючого прокурора у погодженні клопотання до слідчого судді про проведення негласних слідчих (розшукових) дій (ч. 3 ст. 40 КПК України);

оперативні підрозділи – це складові структури органів внутрішніх справ, органів

безпеки, органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового і митного законодавства, органів Державної пенітенціарної служби України, органів Державної прикордонної служби України та здійснюють негласні слідчі (розшукові) дії в кримінальному провадженні за письмовим дорученням слідчого, прокурора;

конфідент – повнолітня дієздатна особа, що на засадах добровільності та конспіративності залучається до негласних слідчих (розшукових) дій або надає інформацію, що використовується для вирішення завдань кримінального провадження (ст. 275 КПК України).

Сприяння осіб правоохоронним органам на конфіденційній основі є суттю агентурного методу, а він, у свою чергу, становить основний зміст як оперативно-розшукової діяльності, так і кримінальної процесуальної щодо проведення негласних слідчих (розшукових) дій. Цей метод полягає у безпосередньому функціонуванні конфідентів різних категорій в кримінальному середовищі. Це обумовлено замкнутістю такого середовища, блокуванням ним каналів витоку інформації про злочинну діяльність суворою внутрішньогруповою дисципліною та конспірацією дій злочинців [3, 427–428].

Діяльність суб'єктів проведення негласних слідчих (розшукових) дій певною мірою обмежує конституційні права громадян на недоторканність, тому перебуває під контролем відповідних відомств і прокурорським наглядом, а повноваження оперативних підрозділів, які тимчасово обмежують права громадян, урівноважуються правом осіб, щодо яких проводилися негласні слідчі (розшукові) дії отримувати інформацію про таке обмеження (ст. 253 КПК України).

Таким чином, суб'єкти негласних слідчих (розшукових) дій під час виконання завдань, визначених актами законодавства, виконують кримінально-процесуальні функції, які забезпечують:

- додержання конституційних прав та законних інтересів учасників досудового розслідування, інших осіб;
- швидке, повне та неупереджене розслідування злочинів;
- дотримання режиму секретності;

– захист особи, суспільства і держави шляхом встановлення істини, викриття винної особи, із застосуванням організаційних, практичних прийомів, у тому числі технічних засобів, що дають змогу в порядку, передбаченому кримінальним процесуальним законодавством України, отримати інформацію про злочин або особу, яка його вчинила, без її відома.

Таким чином, суб'єктами організації та проведення негласних слідчих (розшукових) дій є виконавці, на яких законодавством покладено цю функцію, завдання й обов'язки та наділено відповідними правами на застосування конкретних заходів і використання спеціальних технічних засобів отримання інформації.

Таким суб'єктам властиві специфічні загальні ознаки, а саме вони:

– є службовими особами державних органів, які уповноважені на проведення негласних слідчих (розшукових) дій;

– наділені комплексними слідчими (розшуковими) функціями з протидії злочинності, яким відповідають їхні завдання й обов'язки;

– уповноважені виконувати завдання, спрямовані на отримання (збирання) доказів або перевірку вже отриманих доказів у конкретному кримінальному провадженні, застосовуючи систему негласних слідчих (розшукових) дій;

– перебувають у різній відомчій підпорядкованості, що в окремих випадках має різну правову й процесуальну регламентацію. Зокрема, порядок, тактика та методика проведення окремих негласних слідчих (розшукових) дій, взаємодія уповноважених оперативних підрозділів, які виконують доручення слідчого, прокурора на їх проведення, з особами (підрозділами), що залучаються

до проведення таких дій, регулюються окремим нормативно-правовим актом органів, у складі яких перебувають уповноважені оперативні підрозділи (ч. 1.16. Інструкції про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні);

– слідчі, які проводять негласні слідчі (розшукові) дії, підконтрольні прокурору, який згідно зі ст. 36 КПК України здійснює нагляд за додержанням законів під час проведення досудового розслідування у формі процесуального керівництва. Зокрема, відповідно до п.п. 4–5 ч. 2 ст. 36 КПК України прокурор уповноважений доручати слідчому, органу досудового розслідування, оперативним підрозділам проведення негласних слідчих (розшукових) дій. А згідно з ч. 4 ст. 246 КПК України виключно прокурор має право прийняти рішення про проведення такої негласної слідчої (розшукової) дії, як контроль за вчиненням злочину;

– органи, наділені правом на проведення негласних слідчих (розшукових) дій, мають у своєму складі службових осіб, уповноважених на здійснення негласних слідчих (розшукових) дій;

– мають право залучати повнолітніх дієздатних осіб (конфідентів), які на засадах добровільності та конспіративності надають інформацію, що використовується для вирішення завдань кримінального провадження (ст. 275 КПК України);

– діють на принципах дотримання прав і свобод людини;

– охороняють державну таємницю.

Отже, з огляду на вказані вище ознаки службові особи, які організують та проводять негласні слідчі (розшукові) дії, належать до спеціальних суб'єктів правоохоронної діяльності.

Список використаних джерел:

1. Скулиш С.Д. Негласні слідчі (розшукові) дії за кримінально-процесуальним законодавством України / С.Д. Скулиш // Вісник Національної академії прокуратури України. – 2012. – № 2. – С.17.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар / за заг. ред. В.Г. Гончаренка, В.Т. Нора, М.С. Шумила. – К.: Юстініан, 2012. – 1224 с.
3. Кримінальний процес: підруч. / Грошевий Ю.М., Тацій В.Я., Туманянц А.Р. та ін.; за ред. В.Я. Тація, Ю.М. Грошевого, О.В. Капліної, О.Г. Шило. – Х.: Право, 2013. – С. 824.
4. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар / С.В. Ківалов, С.М. Міщенко та ін. – Х.: Одісей, 2013. – 1104 с.
5. Про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні: наказ Генеральної прокуратури України, Міністерства

внутрішніх справ України, Служби безпеки України, Адміністрації Державної прикордонної служби України, Міністерства фінансів України, Міністерства юстиції України від 16 листопада 2012 року № 114/1042/516/1199/936/1687/5 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://document.ua/pro-zatverdzhennja-instrukciyi-pro-organizaciyu-provedennja--doc124102.html>

6. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар: у 2 т. / Блажівський С.М., Грошевий Ю.М., Дьомін Ю.М. та ін.; за заг. ред. В.Я. Тація та ін. – Х.: Право, 2012. – Т. 1. – 768 с.

7. Про організацію діяльності прокурорів у кримінальному провадженні: наказ Генерального прокурора України від 19 грудня 2012 року № 4 гн [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.gp.gov.ua/ua/gl.html?_m=publications&_t=rec&id=94102

Алла СЛОБОДЗЯН

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ

Вивчаються суб'єкти негласних слідчих (розшукових) дій та процесуальні функції, які вони уповноважені виконувати під час проведення таких дій відповідно до законодавства.

Ключові слова: правоохоронна діяльність; суб'єкти негласних слідчих (розшукових) дій; ознаки суб'єктів негласних слідчих (розшукових) дій.

Алла СЛОБОДЗЯН

НОРМАТИВНО-ПРАВОВОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ СУБЪЕКТОВ НЕГЛАСНЫХ СЛЕДСТВЕННЫХ (РОЗЫСКНЫХ) ДЕЙСТВИЙ

Изучаются субъекты негласных следственных (розыскных) действий и процессуальные функции, которые они уполномочены выполнять при проведении таких действий согласно законодательству.

Ключевые слова: правоохранительная деятельность; субъекты негласных следственных (розыскных) действий; признаки субъектов негласных следственных (розыскных) действий.

Alla SLOBODZIAN

NORMATIVE LEGAL REGULATION OF SECRET INVESTIGATIVE SUBJECTS ACTIVITIES (CRIME DETECTION ACTIVITIES)

Examinesubjectsoftheundercoverinvestigationsandproceduralfunctionsthattheyareauthorizedto performduringsuchactionsunderthelaw.

Keywords: law enforcement activities; subjects of secret investigative activities (crime detection activities); subjects of secret investigative activities (crime detection activities) characteristics.

